

Dogru bilgi dogru kaynaktan alınır...

HAYIRSEVER
VALİDE
SULTANLAR

Vakıflarıyla Yaşayan Hanımlar

ÇAMLICA

İstanbul 2022

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
GİRİŞ	13
Murad Hüdavendigâr'ın annesi NİLÜFER HATUN	41
Çelebi Mehmed Han'ın annesi DEVLET HATUN	55
Sultan İkinci Bayezid'in annesi GÜLBAHAR HATUN	63
Yavuz Sultan Selim'in annesi AYŞE GÜLBAHAR HATUN	73
Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi HAFSA VALİDE SULTAN	83
Sultan İkinci Selim'in annesi HÜRREM SULTAN	105
Sultan Üçüncü Murad'ın annesi NURBANU VALİDE SULTAN	125
Sultan Üçüncü Mehmed'in annesi SAFİYE VALİDE SULTAN	141

Dördüncü Murad Han ve Sultan İbrahim Han'ın annesi	
MÂHPEYKER KÖSEM VALİDE SULTAN	151
Sultan Dördüncü Mehmed'in annesi	
HATİCE TURHAN VALİDE SULTAN	171
Sultan İkinci Mustafa ve Sultan Üçüncü Ahmed'in annesi	
GÜLNUŞ EMETULLAH VALİDE SULTAN	189
Sultan Birinci Mahmud'un annesi	
SALİHA SULTAN	209
Sultan Üçüncü Selim'in annesi	
MİHRİŞAH VALİDE SULTAN	225
Sultan Dördüncü Mustafa'nın annesi	
AYŞE SİNEPERVER VALİDE SULTAN	253
Sultan İkinci Mahmud'un annesi	
NAKŞİDİL VALİDE SULTAN	263
Sultan Birinci Abdülhamid'in hanımı	
FATMA ŞEBSAFA KADIN	275
Sultan Abdülmecid Han'ın annesi	
BEZMÎÂLEM VALİDE SULTAN	285
Sultan Abdülaziz Han'ın annesi	
PERTEVNİYAL VALİDE SULTAN	299
KAYNAKLAR	319

Harem-i Hümayun'da Hünkâr Sofası (Topkapı Sarayı)

ÖNSÖZ

Asırlar boyunca yeryüzünde kurulan binlerce devlet içerisinde; idari ve adli teşkilatıyla, kültür ve medeniyetiyle, sosyal ve iktisadi yapısıyla Osmanlı Devleti'nin şüphesiz ayrı bir yeri ve ehemmiyeti vardır.

Tarihin kaydettiği en muazzam devletlerden biri olan Osmanlılar, altı asır boyunca otuz altı padişahla kıtalara adaletle hükmetmeyi başarmıştır. 1900'lü yıllarda Haremeyn'de yaşayan Muhammed el-Emin el-Mekkî, “*Mevcudatın iftiharî Hazret-i Resul-i Ekrem (sallallâhü aleyhi ve sellem) ve Hulefâ-yı Raşidîn olan Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman ve Hazret-i Ali (ridvânullahi te'âlâ aleyhim ecma'în) efendilerimizden sonra kurulan İslâm devletlerinin padişahları arasında en önde gelenleri şüphesiz Osmanlı sultanlarıdır. Bu sultanları, hadsiz hesapsız büyük fetihlere nâil eden Hazret-i Allâh (c.c.), sahip oldukları yüce sıfatlarını ve övülmeye değer isimlerini de kıyamete kadar yaşatacaktır.*” diyerek bir Osmanlı hakikatini ortaya koymaktadır.

Ancak şurasını ifade etmek gerekir ki; Osmanlı hakanlarının çoğu hakkında, bir şekilde bilgi sahibi olurken, onları dünyaya getiren, yetişmesi hususunda büyük gayretler sarf eden padişah

annelerinin hayatlarını, devlet protokolündeki yerlerini, Devlet-i Aliyye coğrafyasında inşa ettirdikleri hayır eserlerini ve kurdukları vakıflarını pek bilmeyiz.

Bunun yanında Osmanlı tarihinde en çok çarpıtılan ve yanlış anlatılan hususların başında ne yazık ki Harem, padişah anneleri ve kızları gelir. Bu mevzuda fikir yürütenler, genellikle hayal mahsulü senaryolarla, kulaktan dolma bilgilerle ve batılı tarihçilerin ön yargılı yazılarına göre hüküm vermektedirler.

Buna karşılık iffetli, edepli, merhametli, müşfik ve hayırsever olan Osmanlı hanım sultanları, pek çok hayrat yapmış ve çok hasenat işlemişlerdir. Bugün İstanbul, Bursa ve Edirne başta olmak üzere Osmanlı coğrafyasının dört bir yanındaki şehirler, onlar tarafından inşa ettirilen cami, mektep, çeşme, hamam gibi hayır eserleri etrafında şekillenmiştir.

Bu eser, sahibetü'l-hayrat ve'l-hasenat olan Osmanlı padişah annelerinin ve hanımlarının hayatlarını ve hayırsever yönlerini incelemek, altı asırlık tarih boyunca yaptırdıkları hayır eserlerini kısaca tanıtmak niyeti ve gayesiyle hazırlandı.

Eserin giriş kısmında Osmanlı'da Harem-i Hümayun, padişah anneleri olan valide sultanların saray teşrifatındaki yeri incelendi. Bunun yanında, yaptırdıkları hayır eserlerinin kısa bir özeti mahiyetinde değerlendirmelerde bulunuldu. Ardından kronolojik sıraya göre, kitaba alınan padişah annelerinin hayat hikâyeleri ve inşa ettirdikleri eserleri anlatıldı. Bu arada şunu belirtmek gerekir ki bu çalışmada, vakıf kuran ve hayır yapan padişah annelerinin en bilinenleri ele alındı.

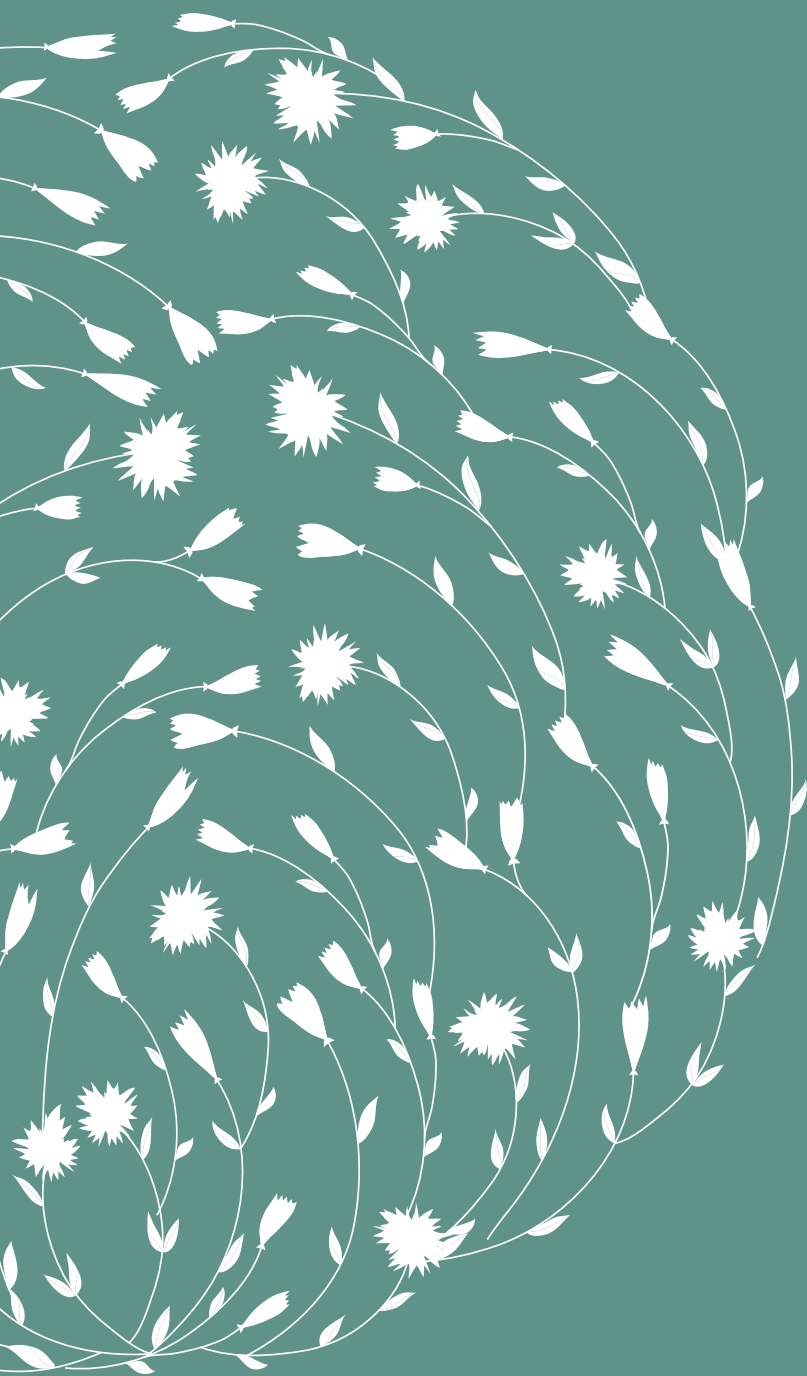
Kitapta hayırsever hanım sultanların yaptırdıkları eserler genel hatlarıyla verilmeye çalışıldı. Bunu yaparken arşiv vesikaları, vakfiyeler, kitabeler, kaynak eserler ve günümüzde yapılan yüzlerce akademik ve popüler çalışma incelendi. Eseri, okuyucunun gözünde daha canlı tutmak ve daha anlaşılır hale getirmek için

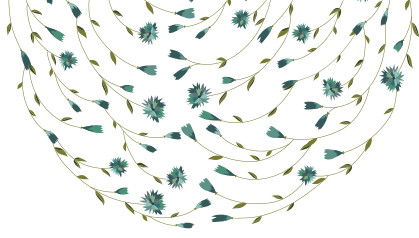
minyatür, gravür, tarihi fotoğraf ile hayır eserlerinin günümüzdeki durumunu yansıtan görsel malzemeler kullanıldı.

Hayırseverlikleriyle ünlü Osmanlı hanedanı kadınları, yaptırdıkları hayratlarla isimlerini tarihe altın harflerle nakşetmişler, kendilerinden sonra gelen Müslüman hanımlara da numune olmuşlardır. İnşa ettirdikleri cami, mescid, imaret, tekke, mektep, köprü, çeşme, han, hamam gibi eserlerle, isimleri çağları aşır günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır.

İslam tarihinin bir devrine damgasını vuran ve yaptırdıkları hayır eserleriyle tarihte şanlı ve şerefli bir sayfa açan padişah annelerinin hayır ü hasenatları sayesinde a'mâl-i sâlihaları hâlen devam etmektedir.

Bu kıymetli eserin herkese faydalı olması temennisiyle...

GİRİŞ

Hayırsever
Valide Sultanlar

Nilüfer Hatun, Gülbahar Hatun, Hafsa Valide Sultan, Nurbânü Valide Sultan, Safiye Valide Sultan, Kösem Valide Sultan, Hatice Turhan Sultan, Gülnuş Valide Sultan, Mihrişah Valide Sultan, Nakşidil Valide Sultan, Bezmiâlem Valide Sultan, Pertevniyal Valide Sultan...

Onlar, üç kıtaya hâkim ve hâdim olan Osmanlı hakanlarının en kıymetli varlıkları olan anneleriydi. Onlar, eşleri ve oğullarıyla yarısrıcasına İstanbul'dan Anadolu'ya, Rumeli'den Haremeyn'e uzanan Memalik-i Mahruse-i Şahane mülkünü; inşa ettikleri cami, mescid, medrese, mektep, imaret, tabhâne, kervansaray, han, hamam, hastane, sebil, çeşme, türbe gibi muhteşem vakıf eserleriyle nakış gibi işleyip zenginleştirdiler. Kalbî birlik ve ruhî ahenk içerisinde İslamiyet'e sıkı sıkıya bağlanıp servetlerini halka hizmette harcadılar.

Lakin, Batılı tarihçiler ve onların yolunda gidenler; kimi zaman kulaktan dolma bilgilerle, kimi zaman hayal mahsulü bir takım senaryolarla Harem-i Hümayun ve padişah anneleri hakkında yalan yanlış bilgiler ve hükümler vermekten kaçınmadılar. Bunun sebebi ise Harem-i Hümayun'un gizeminde(!) saklıydı.

Bir Zamanlar Osmanlı Padişahları, Valide Sultanlar ve Diğer Hanedan Üyelerinin Yaşadığı Topkapı Sarayı Harem-i Hümayun Bölümünün Havadan Manzarası

Zira Harem dairesine padişahdan başka hiç kimse; hatta erkek kardeşleri, amcaları, kayınpederleri gibi en yakın akrabaları bile istisnalar dışında izinsiz giremezdi.

Harem kelimesi hem lügat, hem de terim olarak birçok manayı ihtiva eder. Umumi olarak, girilmesi herkese açık olmayan, mahrem yer manasındadır. Bu yüzden Osmanlı sarayında ve büyük konaklarda Haremlük ve Selâmlık olmak üzere iki kısım bulunurdu. Ayrıca padişahların hanımlarına da Harem denilirdi. Yani padişahın haremi, onunla nikâhlı hanımı demektir. Terim manası olarak da padişahın, annesinin, hanımlarının, kızlarının ve kendisine çok yakın aile efradından olan kadınların ve hizmetli cariyelerin yaşadığı yere Harem Dairesi, Harem-i Hümayun veya Dârüssaade yani Saâdet Evi denilirdi.

Padişah Annesi: Valide Sultan

Osmanlı hanedanının Harem-i Hümayun'daki en yüksek temsilcisi ve hiyerarşisinin en yetkili şahsiyeti, devrin padişahının